ਕਮਲ
ਬਨਾਮ
ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ ਆਫ ਦਿੱਲੀ)
(2017 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 465)
ਅਗਸਤ 07, 2023
[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ* ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਦਾ : ਇੱਕ ਅਭਿਯੋਗ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪੁੱਤਰ 'ਤੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਕਾਰਨ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਖਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ।

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਸ. 302 ਰ/ਵ 34 – ਕਤਲ – ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ – ਅਦਾਲਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ – ਸਹੀਤਾ:

ਫੈਸਲਾ : ਅਭਿਯੋਗ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਬਿਨਾਹ ਉਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਤਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ – ਸ਼ੱਕ ਭਾਵੇਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਬਿਨਾਹ ਉਤੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ – ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ – ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਬਿਲਕੁਲ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ – ਕਾਲ ਵੇਰਵਾ ਰਿਕਾਰਡਸ-ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਜ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਂਦੇ – ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ – ਸਬੂਤ (ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 13, 19, 20 ਅਤੇ 21)

ਸਬੂਤ – ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ – ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ – ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ:

ਫੈਸਲਾ : ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ – ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਤੱਥ ਕੇਵਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ – ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਸੰਭਵ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

ਕੇਵਲ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੈ - ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਾ ਛੱਡੇ।

ਸਬੂਤ - ਕਤਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ - ਮਜ਼ਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ - ਇਸ ਦੀ ਸਹੀਤਾ:

ਫੈਸਲਾ : ਸ਼ੱਕ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ।

ਸਬੂਤ - ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਿਦਾਂਤ - ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ:

ਫੈਸਲਾ : ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਿਦਾਂਤ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਬਿਲਕੁਲ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸਬੂਤ - ਕਾਲ ਵੇਰਵਾ ਰਿਕਾਰਡਸ - ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ:

ਫੈਸਲਾ : ਕਾਲ ਵੇਰਵਾ ਰਿਕਾਰਡਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ - ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤੀ ਮੁੱਲ:

ਫੈਸਲਾ : ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਸੰਦਿਗਧ ਹੈ।

ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ
(1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116 : 1984 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 88 - ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 465 ਦਾ 2017।

ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 05.08.2014 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ.ਏ ਨੰਬਰ 1136 ਦਾ 2013 ਦਾ।

ਨਾਲ
ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2295 ਦਾ 2023।

ਮਿਸ ਕੇ. ਸਰਦਾ ਦੇਵੀ, ਮਿਸ ਖੇਯਾਲ ਸਿੰਘ, ਆਰ ਕੇ ਕਪੂਰ, ਮਿਸ ਸ਼ਵੇਤਾ ਕਪੂਰ, ਮਿਸ ਸਰੋਜਬਾਲਾ, ਕੌਰ, ਰਜਤ ਕਪੂਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਾਰਤਾ ਲਈ।

ਮਿਸ ਸੋਨੀਆ ਮੱਥੁਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼੍ਰੀਕਾਂਤ ਨੀਲੱਪਾ ਤੇਰਦਲ, ਮਿਸ ਪ੍ਰਤੀਕਸ਼ਾ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਮਿਸ ਰੋਕੀਆ ਕੇ. ਟੇਟੇ, ਮਿਸ ਰੂਪਾਸ਼ੋਨੀ ਦਿਕਵਿਕ ਮਹੁਤਰ, ਨਿਖਿਲ ਚੰਦਰ ਜੈਸਵਾਲ, ਸਿਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੂਜਾ, ਏ.ਕੇ.ਪੰਡਾ, ਮਿਸ ਸੁਨੀਤਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ ਨਿਧੀ ਖੰਨਾ, ਨਵਨੈਯ ਮਜਹਪਾਰਾ, ਨੂਰ ਰਾਮਪਾਲ, ਡਾ. ਐਨ. ਵਿਸਾਕਮੁਰਥੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਕਮਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ)

ਬੀ. ਆਰ. ਗਾਵਲ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਬੀ. ਆਰ. ਗਾਵਲ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ. ਚੂੰਕਿ ਕੇਸ ਸਿਰਫ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਜਾਣ ਯੋਗ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 17 ਮਈ 2013 ਨੂੰ, ਤਿੰਨੇਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਪੜ੍ਹਤ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ 50,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ।

3. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟਾ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

3.1 10 ਸਤੰਬਰ 2009 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4.15 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ- ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰਾ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਆਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਖਾਟ. ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਜੈ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-20) ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

3.2 ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, 'ਐਫਆਈਆਰ') ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਝਗੜਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਹੈ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

3.3 ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਕੇਸ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਉਸ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਅਤੇ 12 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ 2009. ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸਾਥੀ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਮਨੋਜ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ। 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੀ ਮਿਸਾਲ 'ਤੇ ਇਕ ਜੰਗਾਲ ਲੱਗੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਰਾਡ ਸੀ ਬਰਾਮਦ. ਦੋਸ਼ੀ ਮਨੋਜ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਇਕ ਸਵੈਟਰ ਸੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

3.4 ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਿੰਨੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਫਸਟ ਕਲਾਸ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਯੋਗ ਸੀ ਜੱਜ ਨੇ ਕੇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 17 ਮਈ 2013 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਅਤੇ 50,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ।

3.5 ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। 5 ਅਗਸਤ 2014 ਦੇ ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ

4. ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਆਰ.ਕੇ. ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਸੁਸ੍ਰੀ ਕੇ. ਸਰਦਾ ਦੇਵੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ, ਅਤੇ ਸੁਸ੍ਰੀ ਸੋਨੀਆ ਮਾਥੁਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਏ.ਕੇ. ਪਾਂਡਾ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

5. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਅਭਿਯੋਗ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਕੜੀ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

6. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੈ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ-20) ਅਤੇ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (ਪੀਡਬਲਿਊ-21) ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

7. ਸੁਸ੍ਰੀ ਮਾਥੁਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਂਡਾ ਨੇ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

8. ਜਿਹੜੇ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (ਪੀਡਬਲਿਊ-21) ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੇ ਦਿਨ, ਦੁਪਹਿਰ ਲਗਭਗ 03.15 ਵਜੇ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਟੋਯੋਟਾ ਕੁਆਲਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਦਾ ਐਕਸੈਲੇਟਰ ਲਗਾਤਾਰ ਦਬਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੱਡੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੱਡੀ ਸਟਾਰਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-21 ਹੋਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-21 ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਿਊ-21 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਗੋਪਾਲ ਨਗਰ ਵੱਲ ਗਿਆ।

9. ਹੋਰ, ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-21 ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ 16 ਸਤੰਬਰ 2009 ਨੂੰ, ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਥੇ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਨੋਜ ਅਤੇ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਨ, ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਿਊ-21 ਹੋਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਤਿਰਿਕਤ ਜਨਤਕ ਅਭਿਯੋਜਕ (ਏਪੀਪੀ) ਵੱਲੋਂ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਣ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਏਪੀਪੀ ਵੱਲੋਂ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਣ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ, ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 12 ਸਤੰਬਰ 2009 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੁਲਿਸ

ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨੋਜ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਜੈ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ-20) ਹੈ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ। ਉਸ ਨੇ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (ਪੀਡਬਲਿਊ-21) ਵਾਂਗ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

10. ਜੈ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ-20) ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਣ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਗੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਗੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਸਿੰਘ ਹੀ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

11. ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੈ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ-20) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਗੋਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਗਹਿਣਾ ਰੰਗ ਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜੋ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਹੋਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਉਸ ਕਮਰੇ ਤੋਂ 40 ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਘਰ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੀਡਬਲਿਊ-20 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸੰਦਿਗਧ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

12. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਆਂਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (ਪੀਡਬਲਿਊ-21), ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਣ ਵਿੱਚ, ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 12 ਸਤੰਬਰ 2009 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ (ਟੀਆਈਪੀ) ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਕ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ।

13. ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਟੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ।

14. ਦੂਜੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਨ ਕਾਲ ਵੇਰਵਾ ਰਿਕਾਰਡ (ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.)। ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨੋਜ ਅਤੇ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਮੋਬਾਈਲ ਦੇ ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ. ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਘਟਨਾ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੀ।

15. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰਬਰ 9278453468 ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨੋਜ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਨੋਜ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਸੁਭਾਸ਼ ਨਗਰ, ਕਾਨਪੁਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਮ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨੋਜ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਆਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਘਟਨਾ ਦੌਰ ਸਮੇਂ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਭਿਯੋਗ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

16. ਬੇਸ਼ੱਕ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ।

17.ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ (ਉਪਰੋਕਤ):

"151. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ

ਬਚਾਅ. ਇਹ ਟ੍ਰਾਈਟ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ. ਜੋ ਕੁਝ ਕੇਸਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ: ਜਿਥੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਦਾਅਵਾ ਜਾਂ ਝੂਠਾ ਬਚਾਅ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਾਧੂ ਕੜੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਖਾਮੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਖਾਮੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਇੱਕ ਝੂਠੇ ਬਚਾਅ ਜਾਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਠੀਕ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

153. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ:

(1) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ "ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ" ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ "ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ" ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। "ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਆਕਰਣਿਕ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫਰਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਵਰਤੀ ਸਹਾਬਰਾਓ ਬੋਬਾਦੇ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ([1973] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 793 : 1973 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 1033 : 1973 ਕ੍ਰਿ ਐਲ.ਜੇ 1783] ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ: [ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 19, ਪੰਨਾ 807: ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) ਪੰਨਾ 1047]

"ਜ਼ਰੂਰ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕੇ ਅਤੇ 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਵਿੱਚ ਮਾਨਸਿਕ ਦੂਰੀ ਲੰਬੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

(2) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਏ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ,

(3) ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ,

(4) ਉਹ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰਫ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ (5) ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਕਸੂਰੀ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਚਿਤ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

154. ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਿਦਾਂਤ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਪੱਥਰਸ਼ੀਲ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

18. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ "ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ" ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ "ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ" ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਵਿਚਕਾਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਆਕਰਣਿਕ ਬਲਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਭੇਦ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ

ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰਫ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਚਿਤ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

19. ਇਹ ਇੱਕ ਸੈਟਲਡ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਸ਼ੱਕ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਉੱਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗਵਾਈ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ਸਾਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

20. ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਪੱਖ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੀਡੀਆਰਜ਼ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

21. ਨਤੀਜਤਨ, ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 5 ਅਗਸਤ 2014 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1242, 936 ਅਤੇ 1136 ਦੇ 2013 ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ 17 ਮਈ 2013 ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

22. ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬੌਂਡ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

23. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀ(ਆਂ), ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨਿਪਟਾਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate